O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Annual Examination (2022 – 2023)

Class / Section: VI **MM: 80**
Subject: Sanskrit **Time: 3.00 Hrs.**
Name: ____________ Roll No.:__________

(Fifteen Minutes Extra will be given for reading the Question Paper.)
General Instructions: All questions are compulsory

निर्देशाः1) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क	पठित अवबोधनम्	(10 अङ्काः)
खण्ड ख	रचनात्मकं कार्यम्	(15 अङ्काः)
खण्ड ग	अनुप्रयुक्त व्याकरणम्	(25 अङ्काः)
खण्ड घ	पठित–अवबोधनम्	(30 अङ्काः)

2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।
3) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।
4) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया।
5) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

(खण्ड–क) पठित अवबोधनम्

प्र0 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत–

हिमालयः भारतस्य उत्तर दिशायाम् स्थितः अस्ति। अस्य शिखराणि सर्ववर्षम् हिमेन आच्छादितानि सन्ति। अतएव तु अयं हिमस्य आलयः इति हिमालयः भवति। ग्रीष्मस्य तापेन तप्ताः जनाः प्रतिवर्षम् ग्रीष्मे तत्र गच्छन्ति। अनेके रुग्णाः जनाः अपि तस्य पवित्रे वातावरणे स्वस्थाः भवन्ति। अत्र अनेकानि दर्शनीयानि स्थाननि अपि सन्ति। प्रतिवर्षम् भक्ताः अत्र आगच्छन्ति।बद्रीनाथे केदारनाथे च मन्दिरेषु ईश्वरस्य दर्शनम् कुर्वन्ति। हिमालयात् एव गङ्गा, शतद्रुः, चन्द्रभागा इत्यादयः नद्यः प्रवहन्ति। हिमालयः प्रहरी इव भारतम् रक्षति। अस्य रक्षणे एव भारतस्य रक्षणम्।

I एकपदेन उत्तरत– **(½X4=2)**

i भारतस्य उत्तर दिशायाम् कः अस्ति ?
ii तापेन तप्ताः जनाः कुत्र गच्छन्ति ?
iii हिमालये कानि स्थानानि सन्ति ?
iv अस्य रक्षणे कस्य रक्षणम् ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(1X2=2)**

i हिमालयः कुत्र स्थितः अस्ति?
ii भक्ताः मन्दिरेषु कस्य दर्शनम् कुर्वन्ति ?

III उचितम् मेलनम् कुरुत– (उचित मिलान कीजिए) **(1X4=4)**

i	शतद्रुः	क)	धूपसे
ii	रुग्णाः	ख)	ढकी हुई
iii	तापेन	ग)	बीमार
iv	आच्छादितानि	घ)	सतलुज

IV गद्यांशस्य समुचितं शीर्षकं लिखत– (अनुच्छेद का उचित शीर्षक लिखिए।) **(2x1=2)**

(खण्ड–ख) रचनात्मकंकार्यम्

वृक्षे, वानरः, मकराय, मकरः, सरिता, नारिकेल, तिष्ठति, वृक्षौ, सरितायाम्, तरति, जम्बूफलम्, यच्छति।

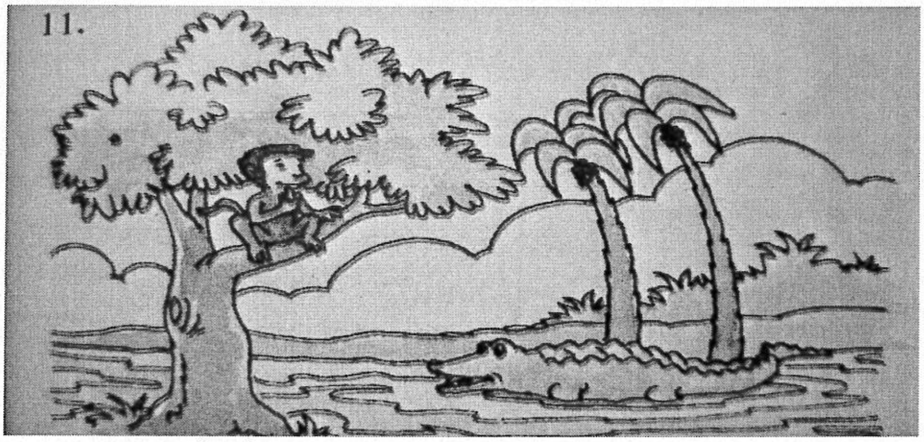

प्र0 3 संस्कृत वाक्यानाम् हिन्दी भाषायाम् अनुवादम् कुरुत– **(1x5=5)**

- **i** उत्सवप्रियः भारतदेशः।
- **ii** पथिकः तान् अगणयत्।
- **iii** वायुविहारं करवाम।
- **iv** श्रमेण धरित्री सरसा भवति।
- **v** अजीजः सरलः परिश्रमी च आसीत्।

प्र0 4 अधोलिखितम् वार्तालापम् मंजूषायाः सहायतया पूरयत– **(½x10=5)**

नीचे लिखे वार्तालाप को मंजूषा की सहायता से पूरा कीजिए–

समीहा अहम् ————विद्यालयम् न गमिष्यामि।

समीर त्वम् किमर्थम् विद्यालयम् न ———— ?

समीहा अद्य अहम् ज्वरेण पीड़ितः ————।

समीर किम् चिकित्सकः कोऽपि————अयच्छत् ?

समीहा आम् ! ————मह्यम एताः गोलिकाः ————।

समीर तर्हि तु गोलिकाम् खादित्वा त्वम् ————कुरु।

समीहा अहम् ————आनयामि।

समीर धन्यवादाः ————।

समीहा अस्तु, अहम् श्वः ————।

गमिष्यसि, अस्मि, श्वः, अयच्छत्, चिकित्सकः, ओषधिम्, आगमिष्यामि, विश्रामम्, चलामि, जलम्

(खण्ड–ग) अनुप्रयुक्तव्याकरणम्

प्र0 5 उचित रूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (अशुद्धि शोधन) **(1x5=5)**

i अश्ववारः ————पतति।

(क) अश्वेन (ख) अश्वात्
(ग) अश्वाः (घ) अश्वाम्

ii ———— कन्दुकेन क्रीडन्ति।

(क) बालः (ख) बालम्
(ग) बालाः (घ) बाले

iii भवान् वेदं ————।

(क) पठामि (ख) पठसि
(ग) पठति (घ) पठतः

iv ————चन्द्रोदय भवति।

(क) आकाशेन (ख) आकाशात्
(ग) आकाशस्य (घ) आकाशे

v द्वे पत्रे ———— ।

(क) पततः (ख) पतामि
(ग) पतन्ति (घ) पतत्

प्र0 6 उचितम् विकल्पम् चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (वाक्य रचना) **(1X4=4)**

i रामः वने————।

(क) गमिष्यति (ख) गमिष्यतः
(ग) गमिष्यसि (घ) गमिष्यथः

ii तौ न ————।

(क) पठन्ति (ख) पठामि
(ग) पठतः (घ) पठावः

iii वयं अत्र न ————।

(क) क्रीडतः (ख) क्रीडामि
(ग) क्रीडन्ति (घ) क्रीडामः

iv अश्वाः तीव्रं ————।

(क) धावसि (ख) धावामि
(ग) धावन्ति (घ) धावतः

प्र0 7 मंजूषातः उपयुक्तानाम् अव्यय पदानाम् प्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत– **(1X4=4)**

i जगन्नाथपुरी————अस्ति ?

ii त्वम् ————पुरीम् गमिष्यसि ?

iii गंगा नदी ————प्रवहति ?

iv तव स्वास्थ्यम् ————अस्ति ?

कुतः, कदा, कुत्र, कथम्

प्र0 8 कोष्ठकात् उचितम् संख्यापदं चित्वा लिखत– **(1X4=4)**

i मम पार्श्वे———लेखनी अस्ति। (एकम् / एका)

ii गृहे————आभूषणानि सन्ति। (त्रीणि / तिस्रः)

iii ——— महिले जलं आनयतः। (द्वौ / द्वे)

iv क्रीडाक्षेत्रे ———कन्दुकाः सन्ति। (दशः / दशाः)

प्र0 9 शुद्ध कथनानाम् समक्षम् '*आम्*' अशुद्ध कथनानाम् समक्षम् '*न*' लिखत– **(1X4=4)**

i शीते शरीरेकम्पनम् न भवति। (आम्/ न)

ii कृषकाः सर्वेभ्यः अन्नम् यच्छन्ति। (आम्/ न)

iii दशबालकाः स्नानाय अगच्छन्। (आम्/ न)

iv बालकः स्वं न अगणयत्। (आम्/ न)

प्र0 10 अधोलिखित पर्यायायौ द्वौ–द्वौ पर्यायपदौ लिखत– **(1X4=4)**

i नेत्रम् ____________ ______________

ii पवनः ____________ ______________

iii नदी ____________ ______________

iv विद्यार्थी ____________ ______________

(खण्ड–घ) पठितअवबोधनम्

प्र0 11 अधोलिखितम् अनुच्छेदम् पठित्वा तद् आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

अजीजम् दृष्ट्वा स्वामी चकितः भवति। स्वामी शनैः–शनैः पेटिकाम् उद्घाटयति। पेटिकायाम् लघु पात्रद्वयम् आसीत्। प्रथमम् सः एकम् लघुपात्रम् उद्घाटयति।सहसा एका मधुमक्षिका निर्गच्छति।तस्य च हस्तम् दशति। स्वामी उच्चैः वदति– "अहह !" द्वितीयम् लघुपात्रम् उद्घाटयति एका अन्या मक्षिका निर्गच्छति। सा ललाटे दशति।पीड़ितः सः अत्युच्चैः चीत्करोति– 'आः' इति। अजीजः सफलः आसीत्।स्वामी तस्मै अवकाशस्य वेतनस्य च पूर्णम् धनम् ददाति।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i कः चकितः भवति ?

ii लघुपात्रे का निर्गच्छति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(2X1=2)**

i स्वामी अजीजाय किम् ददाति ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– **(1X2=2)**

i 'अन्या मक्षिका' अत्र विशेषण पदम् किम् ?

(अ) अन्या (ब) मक्षिका

(स) दशति (द) इति

ii 'अकस्मात्' इति अर्थे अनुच्छेदे कः शब्दः प्रयुक्तः ?

(अ) एका (ब) पीड़िता

(स) सहसा (द) उच्चैः

प्र0 12 अधोलिखिताम् कवितां पठित्वा तद् आधारितानाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

उन्नतवृक्षम् तुङ्गं भवनम्
क्रान्त्वाकाशं खलु याम।
कृत्वा हिमवन्तं सोपानं
चन्दिरलोकं प्रविशाम।।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i वयं कीदृशं सोपानं रचयाम ?

ii वयं कस्मिन् लोके प्रविशाम ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(2X1=2)**

i वायुयानम् कीदृशं वृक्षम् कीदृशं भवनं च क्रान्त्वा उपरि गच्छति ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– **(1X2=2)**

i 'उन्नतः इति पदस्य विलोमपदम् किम् ?

(अ) सोपानम् (ब) अवनतः

(स) याम (द) भवनम्

ii 'गगनम्' इत्यर्थे गद्ये किम् पदम् प्रयुक्तम् ?

(अ) चन्द्रः (ब) खलु

(स) हिम (द) आकाशम्

प्र0 13 अधोलिखितम् नाट्यांशम् पठित्वा तद् आधारितानाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत–

(एकदा दश बालकाः स्नानाय नदीम् अगच्छन्)

नायकः अपि सर्वे बालकाः नदीम् उत्तीर्णाः ?

प्रथमः (गणयित्वा) नव एव सन्ति।

अपरः दशमः नद्यां मग्नः इति।

पथिकः बालकाः! युष्माकम् दुखस्य कारणम् किम् ?

नायकः वयम् दशबालकाः स्नातुम् आगताः। इदानीम् नव एव स्मः। एकः नद्यां मग्नः इति।

पथिकः त्वम् बालकान् गणय।

नायकः (गणयित्वा) नव एव आसन्।

पथिकः दशमः त्वम् असि इति।

I एकपदेन उत्तरत– **(1X2=2)**

i कतिबालकाः स्नानाय आगच्छन् ?

ii 'दशमः त्वम् असि' इति कः अवदत् ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत– **(2X1=2)**

i बालकानाम् दुखस्य कारणम् किम् ?

III उचितम् उत्तरम् चित्वा लिखत– **(1X2=2)**

i 'स्नानाय' इति पदे का विभक्ति ?

(अ) तृतीया (ब) चतुर्थी
(स) पंचमी (द) षष्ठी

ii 'एव' इति अव्यय पदस्य कः अर्थः ?

(अ) और (ब) भी
(स) ही (द) तो

प्र0 14 अधोलिखित प्रश्नेषु श्लोकांशान् मेलयत– **(1X4=4)**

i	धवलं तव	कथं न स्नेहम्।
ii	तारकखचितं	नीलाकाशः।
iii	अतिशयविस्तृत	चन्द्रिकावितानम्।
iv	मातुल ! किरसि	सितपरिधानम्।

प्र0 15 निर्देशानुसारम् लकार परिवर्तनम् कुरुत– **(1X4=4)**

i	अहम् शिक्षकाय धनम् ददामि।	(लृट्लकारे)
ii	परिश्रमी जनः धनम् प्राप्स्यति।	(लट्लकारे)
iii	स्वामी उच्चैः वदति।	(लङ्लकारे)
iv	त्वम् उच्चैः पठसि।	(लोट्लकारे)

प्र0 16 निम्नलिखितेषु शब्देषु सार्थक वाक्यानि रचयत– **(1X4=4)**

निम्नलिखित शब्दों से वाक्य बनाइए–

सिंहः, पुष्पोत्सवः, ज्योतिर्गमय, देशः

——00——